

BERETNING

Institution: Museet Falsters Minder

Journalnummer : FMN j.nr. 1246

Lokalitetens navn: Peter Hviidsvej

Undersøgelsens art: Arkæologisk prøvegravning og udgravning

Datering: Middelalder og Jernalder

Objekt: Bebyggelse

By: Nørre Alslev

Sogn: Nørre Alslev

Herred:

Amt: Storstrøms

Sted nr.: 070107

Sted og dato for beretningens færdiggørelse: 30.08.2001

Navn på beretningsskriver : Jette Rostock

1. INDHOLDSFORTEGNELSE

- 1 Indholdsfortegnelse
- 2 Resumé
- 3 Anledning til prøvegravning og gravning
- 4 Målsætning
- 5 Finansiering
- 6 Deltagere
- 7 Beliggenhed og Topografi
- 8 Målesystem
- 9 Undersøgelsens forløb og metode
- 10 Beskrivelse af anlæg og fund
- 11 Huse, staklader og hegn
- 12 Den forsvundne Bøstrup landsby og de skriftlige vidnesbyrd - et resume
- 13 Udgravningens resultater - en konklusion
- 14 Beretningens hjælpemidler (litteratur)
- 15 Bilag (kort, tegninger og lister)

2. RESUMÉ

Prøvegravning og partiel udgravning af boplads fra middelalderen (og jernalder) forud for anlæggelse af boligkvarter. Indenfor et ca. 1650 m² stort udgravningsfelt er der registreret 137 fyldskifter/anlæg hvoraf den overvejende del er stolpehuller og gruber.

På lokaliteten er der fundet spor efter tre treskibede huse, to staklader og en eller to rækker stolper; samt en del gruber og to-tre grøfter af ældre karakter. Udover enkelte fund af flintafslag og enkelte gruber med jernalder keramik byder lokaliteten primært på fund af østersøkeramik, sortgods keramik og stjertpotter samt metaller - bl.a. tre borgerkrigsmønter. Hvorfor lokaliteten generelt set dateres til middelalder (1200-1300 tallet). Måske er der tale om arkæologiske vidnesbyrd efter den forsvundne landsby Bøstrup, syd for Nørre Alslev. Bøstrups omtales første gang i skriftlige historiske kilder ca. år 1250, men dens nøjagtige placering kendes ikke.

3. ANLEDNING TIL PRØVEGRAVNING OG GRAVNING

Den 20.06.2001 kommer henvendelse fra Nørre Alslev kommune angående prøvegravning på lokalplansområde nr.18 (Lokalplan vedtaget 12.12.2000) ved Peter Hviidsvej. Planerne for området er at anlægge boliger. Bygherre: Nørre Alslev Almennyttige Boligselskab.

Lokalplanområdet, der indtil sommeren 2001 var dyrket mark, omfatter et ca. 6000 m² stort område.

4. MÅLSÆTNING

Opgaven var i første omgang ved en arkæologiske **prøveundersøgelse** at registrere om der var nogle kulturhistoriske spor indenfor lokalplanområdet. Prøvegravningen fandt sted den 17.07.2001.

Dernæst var opgaven ved en udvidet **arkæologisk udgravning** i lokalplansområdets nordlige del at fortage en nøjere undersøgelse og registrering af områdets bosættelsesspor. Ved fladeafdækning af et større felt og udgravning af de fundne konstruktionsspor var det formålet at afklare om der i området havde ligget huse i oldtid/middelalder, og fremskaffe daterende materiale.

5. FINANSIERING

Den indledende arkæologiske prøvegravning og efterfølgende gravning blev finansieret af Nørre Alslev kommune - inkluderet gravemaskine til muld-afrømning af grøfter og felt som Nørre Alslev kommune stillede til rådighed.

6. DELTAGERE

Undersøgelsen blev foretaget af Museet Falsters Minder d.19.07.2001 (prøvegravning) og i perioden fra d. 06.08.2001 til d.15.08.2001 (udvidet arkæologisk undersøgelse). Prøvegravningen blev foretaget af vikarierende ansvarshavende arkæolog Birgitte Borby Hansen ved Museet Falsters Minder. Feltleder og beretningsskriver er stud.mag. Jette Rostock . På grund af tidspres stod Birgitte Borby Hansen dog for de første to dages fladeafdækning af det større felt, hvorefter Jette Rostock tog over fra d. 08.08.2001 til d. 15.08.2001. Derudover medvirkede maskinfører Egil Rasmussen fra Nørre Alslev kommune og arbejdsmand og detektorfører Boje Hansen. Amatørarkæolog og detektorfører Kim Jessen var desuden behjælpelig.

7. BELIGGENHED OG TOPOGRAFI

Lokalplanområdet ligger i et jævnt og let mod syd skrånende terræn. Lokalplanområdet henlå på undersøgelsestidspunktet som åbent ikke tilsået landbrugsareal i den østlige del af Nørre Alslev by, Nørre Alslev sogn, Nørre Alslev kommune. Mod øst afgrænses lokalplanområdet af Peter Hviidsvej, mod nord af Clematisvej og mod syd af dyrket mark og mod vest ligeledes af dyrket mark (BILAG 1).

8. MÅLESYSTEM

Prøvegravningens søgegrøfter blev ikke indmålt, men de to sydligste prøvegrøfter (prøvegrøft 3 og 4) blev ved udskridning skitseret (Bilag 5). Opmåling blev først foretaget ved den udvidede arkæologiske undersøgelse (Bilag 6). Her blev et målesystem etableret ved hjælp af landmålerstokke og målebånd, ved først at udlægge en hovedlinje i Ø-V'lig retning langs udgravningsfeltets nordlige udgravningskant (vinkelret på Peter Hviidsvej).

Hovedlinjen startede ved udgravningsfeltets østlige kant i punktet 200/200. I feltet afsattes målepunkterne på hovedlinjen i punktet 170/200 og målepunkt 140/200 og 107 /200 (Målesystemet stiger i østlig og nordlig retning). Et målesystem etableredes i feltet med udgangspunkt i disse punkter på hovedlinjen, hvorfra den vinkelrette blev udlagt ved hjælp målebånd og trigonometri. Herefter etableredes målelinjer på tværs (fra syd mod nord) af feltet og målepunkter afsattes med fire meters mellemrum. Der blev ikke ved udlægningen af målepunkterne taget højde for terrænets niveauforskelle – feltet faldt kun meget lidt i sydlig og vestlig retning .

Der blev ikke foretaget nivellerings af feltet. Fiksering af feltet skete ved at indmåle punktet midt på sidevejen Gransangervej hvor denne løber ud i Peter Hviidsvej. Dette punkt har i feltets målesystem koordinaten: 213,10/177,80 - altså et punkt der ligger 13,10 meter øst for og 22,20 meter syd for målepunkt 200/200 i feltets nordøstlige hjørne.

9. UNDERSØGELSENS FORLØB OG METODE

Forløb og resultater af en dags indledende prøvegravning

Der blev udlagt i alt fire omtrent Ø-V gående søgegrøfter, de var 1,80 meter brede. Søgegrøfterne var fordelt lige over hele lokalplansområdet og i dets fulde længde. Der blev fundet koncentrerede bopladsspor i de to nordligste grøfter – dvs. på de nordligste ca. 2500 m² af lokalplansområdet. I de to sydligste grøfter sås kun to grubelignende anlæg i grøft 3 (BILAG 5).

Udvidet gravning i markens sydvestlige hjørne

Med maskine fjernedes muldlaget (pløjelag + muldlag). Således fladeafdækkedes et ca. 20m x 63m + 13m x 30m = ca. 1650 m² stort felt. Feltet dækkede området mellem søgegrøfterne 1 og 2. De observerede fyldskifter blev indridset og markeret med mærke.

Der blev udlagt målesystem (se ovenfor og afsnit 8). Feltet blev plantegnet i 1:100. Hvorefter flere af de fyldskifter der i fladen så ud til at danne hus/staklade/hegn-konstruktioner samt enkelte gruberlignende anlæg, blev snittet ved hjælp af spade og graveske. Disse blev tegnet og beskrevet i profil i målestoksforholdet 1:10 og 1:20. Alle fladens anlæg blev i fladen undersøgt med metaldetektor.

Til sidst blev alle søm m.v. fjernet fra udgravningen. De åbne grøfter og feltet blev ikke dækket til igen. Det er overladt til bygherrens afgørelse hvad der videre skal ske, da jordarbejderne gik i gang umiddelbart efter den arkæologiske undersøgelse.

Under udgravningen var der skiftende vejrforhold: kraftig regn, gråvejrs med regnbyger, sol og blæst. Vejret var dog nogenlunde tørt under afdækning af grøfter/felt og under udlægning af målesystem. Først under plantegning begyndte det at regne - denne dokumentation i plan blev dog færdig før fyldskifterne blev helt udvisket.

10. BESKRIVELSE AF ANLÆG OG FUND

Antal Fyldskifter observeret i plan:

51 (snittede) + 3 (i søgegrøft 3)

I ALT: 137 + 3 fyldskifter (BILAG 5 og 6).

Anlægstyper

Langt de fleste fyldskifter er (sandsynligvis) stolpe huller og gruber af varierende størrelse af form (BILAG 6). Lidt over 1/3 (i alt 51 anlæg) af feltets fyldskifter blev snittet, tegnet og beskrevet i profil i målestoksforholdet 1:10 eller 1:20 (BILAG 7). Flere af disse var tagbærende i en hustomt, en staklade eller et hegn (BILAG 2, 6 og 7).

Stratigrafi

Anlæg A110 og A111 i feltets vestlige del (Bilag 6) er to større gruber. Det sås tydeligt i plan at A111 skærer A110, men det i snit var noget vanskeligere at se. Fundene i gruberne tyder og også på at A111 er lidt yngre end A110.

Undergrund

Undergrunden i feltet var fra øst mod vest: gult let sandet ler og gul stiv ler.

Muldlag

Det samlede muldlag var jævnt over hele feltet ca. 30 cm - 40 cm tykt.

Fund

Der blev gjort en hel del fund i både stolpehuller og i især gruber. Fundene blev gjort ved hjælp af metaldetektor og ved snitning af anlæg. Der blev fundet: metal, keramik, lerklining og dyreknogler. Langt de fleste fund tilhøre middelalderen - både keramikgods og metallerne - bl.a. borgerkrigsmønter - tyder på en datering af langt de fleste anlægsspor til 1200 - 1300 tallet. I enkelte anlæg - gruber - er der dog gjort fund af keramikgods der tyder på en datering til jernalderen (Bilag 3).

11. HUSE, STAKLADER OG HEGN

Under afdækning af fladen, plantegning og efterfølgende blev der, både i felten og hjemme på skrivebordet over plantegningen, overvejet forskellige muligheder for konstruktioner de observerede fyldskifter kunne udgøre - såsom treskibede huse, andre former for huskonstruktioner (staklader) og hegnsforløb. Ud af disse overvejelser kom der minimum 1 treskibede huse (HUS II) og syddenderne af formodentlig endnu to treskibede huse (HUS III og VIb) (Bilag 6).

Staklade I: I feltets vestlige del ses flere stolpehuller. Fire af disse er placeret så de danner et kvadrat: A8, A9, A10, A11 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 1 af 3).

HUS II: I feltets centrale del er der et treskibet langhus orienteret N-S. Huset består af fire sæt tagbærende stolper: A23-A25, A22-A24, A123-? og A135-A122 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 2 af 3)

HUS III ?: I feltets centrale del er der observeret mange fyldskifter. Fire af disse stolpehuller - pludselig et femte - er sandsynligvis syddenden af et treskibet langhus orienteret N-S. Huset består af to sæt tagbærende stolper: A42-A47 og A38-A46 og sandsynligvis en femte stolpe i den sydlige gavl: A45 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 3 af 3).

Staklade IV: Umiddelbart vest for HUS III ses fire (fem) stolper placeret så de tilnærmelsesvis danner et kvadrat: A49, A137, A53 (A54) og A55 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 3 af 3).

Hegn V: I feltets vestlige del ses to rækker af stolper (Hegn V og Hegn VI) løbende i Ø-V lig retning. Enten er der her tale om et enkelt hegnsforløb eller to. Hegn V udgør den østligeste del af et hegnsforløb: A69, A70, A71 og A72 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 3 af 3).

Hegn VI: Måske skal den en anden Ø-V lig løbende stolperække (Hegn VI) ses som en forlængelse af Hegn V eller som et selvstændigt forløb: A77, A80, A81, A85, A88, A93, A94 og A95 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 3 af 3).

HUS VIb ?: To stolper i Hegn VI (A80 og A85) er dog måske mere sandsynligt et sæt tagbærende stolper i et treskibet HUS (HUS VIb). Fire stolpehuller - pluds et femte - er sandsynligvis sydenden af et treskibet langhus orienteret N-S. Huset består af to sæt tagbærende stolper: A80-A85 og A78-A82 og sandsynligvis en femte stolpe i den sydlige gavl: A81 (Bilag 2 og Bilag 6, tegning 3 af 3).

12. DEN FORSVUNDNE BØSTRUP LANDSBY OG DE SKRIFTLIGE VIDNESBYRD

- et resume

Den tidligste omtale af landsbyen Bøstrup findes i Falsterlisten i Kong Valdemars Jordebog, nedskrevet omkring år 1250. Landsbyen hedder i middelalderen *Byørnsthorp* (mandsnavnet Bjørn og -torp = udflyttergård(e)). Kongen siges at eje ca. 10 % af landsbyens gårde, mens en mand ved navn Johannes ejer resten. I et regnskab fra 1509 omtales landsbyen som *Biørnstop*, som til kongen betaler en årlig afgift på 2 lam og 2 tønder havre. I 1569 har *Biørnstrup* 4 gårde, dog kun med en ringe ydelse på få tønder havre og byg til kongen; i 1623 tilhører den ene af gårdene Maribo Kloster.

I 1662 anføres det nøgternt: "*Denne bye er øde*"; dog eksisterer endnu de 4 gårde, mens en ødejord bruges af en indbygger i Nørre Alslev. En del af jorden fra gårdene bruges af sognepræsten, en anden del ligger øde. I 1682 siges det, at *Bøstrup "siden forrige svenskekrig har ligget øde"*. Kun én indbygger, Hans Rasmussen, bebor et fæstehus til en af gårdene, som ejes af Universitet, for at påse, at fæstehusets gård "*ey ganske bliver nedrevet*".

Bøstrup er i 1700-tallet opmålt som en selvstændig enhed, bestående af 3 vange: *Biørsmarken*, *Lillemark (Tofterne)* samt *Smaa Rise-mark*. Byens eksakte beliggenhed samt vangegrænserne har det ikke været muligt at påvise ud fra de skriftlige kilder og kortmaterialet. I 1786 udskiftes Bøstrups jorder; muligvis er noget af jorden kommet til Nørre Kirkeby, i hvis *Høye Mark* der i 1794 optræder marknavnet *Bøstrup Jord*.

Vi kender således den direkte årsag til Bøstrups ødelæggelse, nemlig svenskekrigene. Landsbyen lå i et af de hårdest ramte områder på Falster, hvor gennemsnitligt hver 8. gård blev nedbrændt og ødelagt. Geografisk og ressourcemæssigt ligger Bøstrup i et godt område, så forklaringen på at landsbyen ikke genopbygges må søges i ødelæggernes omfang. Den ringe størrelse samt den korte afstand til Nørre Alslev og Nørre Kirkeby har sandsynligvis gjort en integration naturlig.

Resume ved Birgitte Borby Hansen og Jette Rostock
efter læsning af Karl-Erik Frandsen 1986 samt
Jens Ole Jensen 1989 og Svend Gissel 1989.

13. UDGRAVNINGENS RESULTATER - en konklusion

Huse, staklader og hegn

Der er registreret tagbærende stolper fra et treskibet hus (HUS II) - orienteret N-S. HUS II er et N-S vendt treskibet hus og har med fire sæt tagbærende stolper være minimum 9 meter langt og minimum 4 meter bredt. Desuden er sydenderne af formodentlig endnu to treskibede huse repræsenteret med hver to sæt tagbærende stolper (HUS III og HUS VIb). HUS III er registreret med to sæt tagbærende stolper (og en evt. gavlstolpe) som udgør den sydlige del af et N-S vendt treskibet hus. HUS VIb er ligeledes kun registreret med to sæt tagbærende stolper som formodentlig udgør den sydlige del af et N-S vendt treskibet hus. HUS VIb indgår evt. i et vinkelret herpå gående hegn (Hegn VI). Lidt forskudt for Hegn VI ses endnu en række af stolper (Hegn V) som kan have været en del af det samme, eller et andet, hegn. Hegnene/stolperækkerne tilsammen strækker sig over ca. 19 meter i Ø-V lig retning - et forløb der måske strækker sig ud under den NØ lige udgravningsgrænse. På lokaliteten er der desuden registreret stolperhuller som med stor sandsynlighed er staklader (Staklade I og Staklade IV) som hver består af fire stolper placeret så de danner et kvadrat.

Der er således på lokaliteten fundet spor efter tre treskibede huse, to staklader og en eller to rækker af stolper; samt en del gruber og to-tre grøfter af ældre karakter.

Bebyggelsens karakter

Det har ikke været muligt at afgøre om hustomterne repræsenterer enkeltgårde eller om flere af de registrerede hustomter har eksisteret samtidigt på bopladsen - da de ligger spredt over feltet og der derfor ikke kan registreres nogen stratigrafier.

Fund og datering

Der er ikke gjort nogen genstandsfund i husene. Der er gjort fund i tre af Staklade IV 's stolpehuller - herimellem et randskår (X39) som muligvis stammer fra Jernalderen. Der er gjort fund i et af Hegn V 's stolpehuller - to stk. keramik (X31) som muligvis stammer fra Jernalderen. Der er gjort fund i to af Hegn VIa 's stolpehuller - hårdtbrændt sortgods keramik (X17 og X33) som kan dateres til Middelalder. De gjorde fund i Staklade IV og Hegn V og Hegn VIa udelukker dog ikke at de alle tidsmæssigt skal placeres i middelalderen. I flere af lokalitetens gruber er der gjort fund af keramik og metal - heriblandt tre borgerkrigsmønter - der tyder på at pladsen skal dateres til 1200-1300 tallet.

I enkelte gruber er der dog fund af keramik der sandsynligvis kan dateres til jernalderen. På lokaliteten er der desuden fundet en del flintafslag der ligeledes afslører, at der har været bosættelse på stedet i oldtiden.

Den forsvundne landsby Bøstrup og herværende lokalitet

Måske har vi her fundet sporene efter en landsby ved navn Bøstrup, syd for Nørre Alslev, som nævnes i skriftlige historiske kilder. Bøstrup er grundlagt i løbet af middelalderen (nævnes første gang år ca. 1250), nedbrændt og forladt i slutningen af 1600-tallet. Bøstrups beliggenhed er dog ikke nøjagtigt angivet i disse kilder. Herværende lokalitet, Peter Hviidsvej, ca. 600 meter syd for Nørre Alslev kirke ligger indenfor det område, som i de skriftlige kilder og på senere tiders kortmateriale er udpeget til at kunne være en del af området for den forsvundne Bøstrup landsby.

På lokaliteten har vi dog overhovedet ikke registreret fund fra hverken sen middelalder eller 1600 tallet. Vi har kun fund fra 1200-1300 tallet. Så hvis lokaliteten er spor efter Bøstrup landsby må den sen middelalderlige / 1600 tallets Bøstrup landsby være placeret et andet sted. De arkæologiske prøvegrøfter syd for det afdækkede felt tyder da også på at vi er i udkanten af bebyggelsen, da der ikke i de sydligeste søgegrøfter fremkom særlig mange anlægsspor. Yderligere bebyggelsesspor kan derimod have eksisteret under Clematisparken nord for det afdækkede felt og under parcelhuskvarteret øst herfor - områder som aldrig er blevet undersøgt arkæologisk og nu ødelagt. Bebyggelsen har dog sandsynligvis også strakt sig ind på marken vest for undersøgelsesområdet som derfor ved senere lejlighed bør undersøges. En sen middelalderlig / 1600 tals del - og måske mere central del - af den forsvundne Bøstrup landsby findes måske her.

14. HJÆLPEMIDLER

Litteratur

- Karl-Erik Frandsen 1986 *Kulturhistorisk håndbog for Falster*, bind 4: Nørre Alslev Kommune, Nørre Alslev Kommune i samarbejde med Københavns Universitet, Historisk Institut og lokalhistorisk Afdeling 1986
- Svend Gissel 1989, *Falsterundersøgelsen* Bind 1, Det nordiske Ødegårdsprojekt, publikation nr.16, Landbohistorisk Selskab, Odense 1989
- Jens Ole Jensen 1989 "Kapitel V De falsterske ødebyer. V.1. De enkelte ødebyer. Nørre herred" I: Svend Gissel 1989, *Falsterundersøgelsen* Bind 1, Det nordiske Ødegårdsprojekt, publikation nr.16, Landbohistorisk Selskab, Odense 1989
- Niels-Knud Liebgot 1989 *Dansk Middelalder Arkæologi*, GADs forlag 1989

15. BILAG

- Bilag 1a: Kort i 1: 12.500 over Nørre Alslev med nutidens veje og det berørte område markeret
- herpå er undersøgelsens søgegrøfter og udgravningsfelt indtegnet.
- Bilag 1b: Kort i 1: 1000 med veje, bygninger og det berørte område markeret
- herpå er undersøgelsens søgegrøfter og udgravningsfelt indtegnet.
- Bilag 2: Anlægsliste (side 1-5)
- Bilag 3: Fundliste (side 1-2)
- Bilag 4: Fotoliste (side 1)
- Bilag 5: Skitse over Prøvegrøft 3 og 4 (1 stk.)
- Bilag 6: Plantegninger i 1: 100 af afdækkede felt med plannumrene (3 stk.)
- Bilag 7: Profilbeskrivelser af anlæg (3 stk.)

København den 30. august 2001

Jette Rostock